

ESPOO, LINTUVAARA, KUTSUNTAPUISTO

**I maailmansodan aikaisen linnoitteen
tutkimus ja dokumentointi**

John Lagerstedt

2008

Museovirasto/RHO

ARKISTO JA REKISTÖRÖINTITIEDOT

Nimi:	Espoo, Lintuvaara, Kutsuntapuisto
Kaupunki:	Espoo
Kaupunginosa:	Lintuvaara
Tontti	49-50-9903-14
Tutkimuksen laji:	I maailmansodan linnoitteen tutkimus ja dokumentointi
Ajoitus:	uusi aika (1915 – 1918)
Peruskartta:	204301
Yhtenäiskoordinaatit:	P = 6681813, I = 3379723
Maan omistaja:	Espoon kaupunki
Tutkimuslaitos:	Museovirasto, rakennushistorian osasto
Kenttätyöaika:	11.3.2008
Tutkitun alueen laajuus:	3000 m ²
Tutkimusten kustantaja:	Espoon kaupunki
Tutkimuskustannukset:	1500 €
Diapositiivit:	MV/RHO 125867:1 - 18
Liitteet:	diakuvat, kartat ja mittauspiirrokset
Alkuperäinen raportti:	Museovirasto, rakennushistorian osaston arkisto
Kopiot (2 kpl):	Espoon kaupunginmuseo, Espoon kaupunki

TIIVISTELMÄ

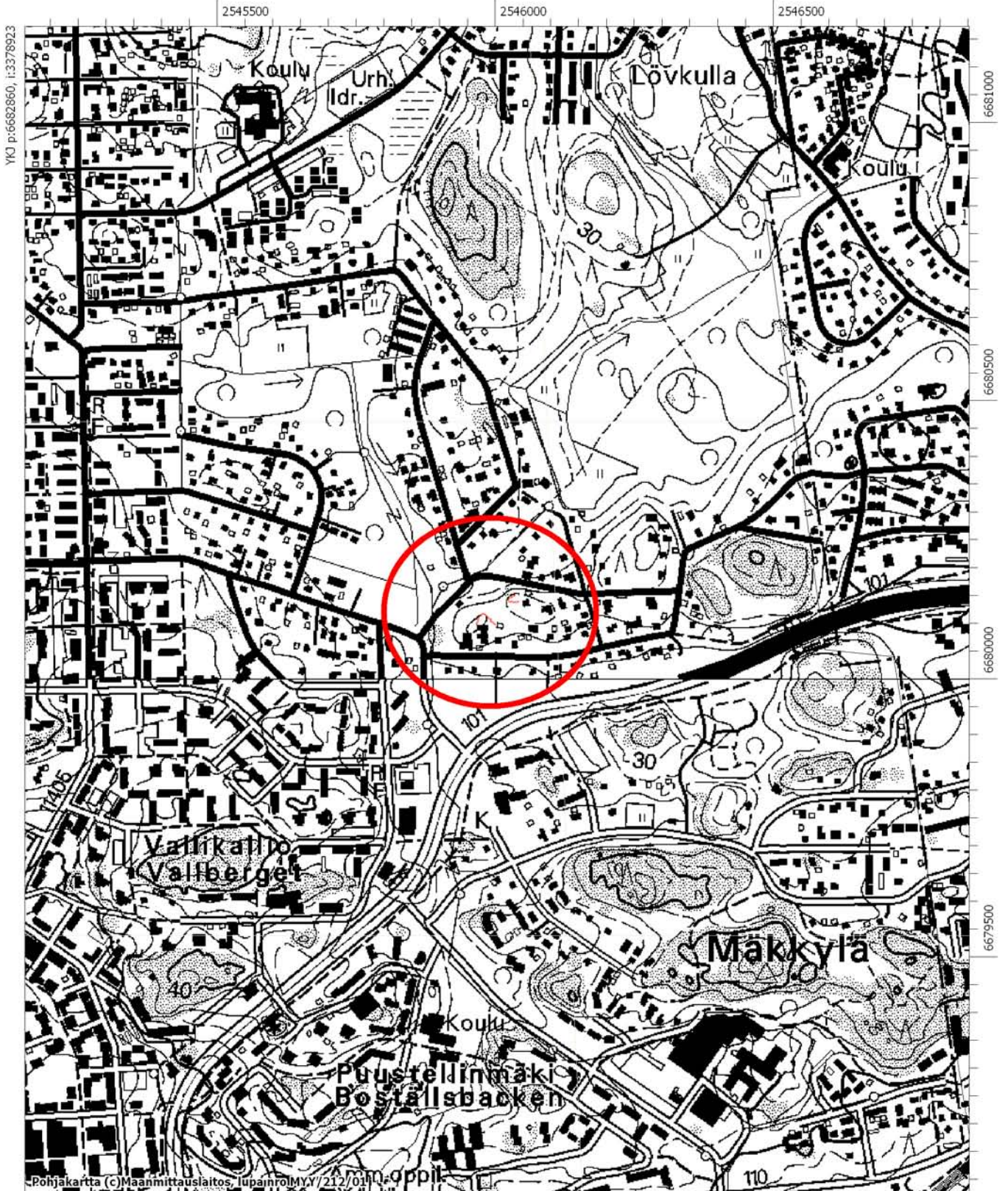
Espoon Lintuvaaran Kutsuntapuistossa sijaitseva ensimmäisen maailmansodan aikainen puolustusvarustus oli tuhoutumassa kevyen liikenteen väylän rakentamisen yhteydessä. Rakennuttaja ei tiennyt kohteen olevan muinaismuistolain tarkoittama kiinteä muinaisjäänös ja Museoviraston kuullessa asiasta, oli tietyömaa edennyt jo pitkälle.

Vuosina 1915 – 1918 rakennettu puolustusasema on osa pääkaupunkiseutua kiertänyttä ns. Viaporin linnoituksen maarintaman puolustuslinjaa, jonka rakennutti venäläinen sotilashallinto saksalaisten mahdollista hyökkäystä vastaan.

Kohteesta oli tuhoutumassa kallion räjäytystöiden yhteydessä betonirakenteiset suojahuone ja konekivääriasema sekä noin 10 metriä taistelu- ja yhdyshautaa. Ennen tuhoutumistaan kohde kartoitettiin ja linnoituslaiteista laadittiin mittauspiirrokset. Lisäksi rakenteet valokuvattiin. Suojahuoneen betonikatto oli edelleen jäljellä mutta hirsinen ulkoseinä ja katon teräspalkkivahvistus oli purettu. Konekivääriasema oli ilmeisesti jäänyt keskeneräiseksi ja kattamatta.

PERUSKARTTAOTE

Espoo, Lintuvaara
I-maailmansodan linnoitteet
XXVIII:2 Kutsuntapuisto

SISÄLLYSLUETTELO

ARKISTO JA REKISTÖRÖINTITIEDOT	1
TIIVISTELMÄ	2
PERUSKARTTAOTE	3
SISÄLLYSLUETTELO	4
1 JOHDANTO	5
2 HISTORIALLINEN TAUSTA	5
3 TUTKIMUSHISTORIA.....	7
4 TUTKITTAVAN ALUEEN YMPÄRISTÖ	9
5 TUTKIMUSMENETELMÄ	9
6 HAVAINNOT	10
6.1. Puolustusasema.....	10
6.2 Suojahuone R1.....	10
6.3 Konekivääriasema R2	13
6.4 Suojahuone R3.....	16
6.5 Muut linnoituslaitteet.....	16
6.6 Salaojat	17
7 LOPUKSI	18
8 LÄHTEET.....	19
LIITE 1 DIAKUVAT	
LIITE 2 KARTAT JA MITTAUSPIIRRUSTUKSET	

1 JOHDANTO

Espoon kaupungin tekninen keskus teki Espoon Lintuvaarassa kevättalvella 2008 tietöitä. Lintulaaksontien tienristeyksen yhteyteen rakennettiin kevyen liikenteen väylä, jonka kallioleikkausten alle oli tuhoutumassa Kutsuntapuistossa sijaitseva ensimmäisen maailmansodan aikainen maalinnoite, puolustusasema XXVIII:2.

Muinaismuistolain nojalla rauhoitettuihin linnoitteisiin oli kajottu ilman Museoviraston lupaa, poistamalla pehmeät maakerrokset kallioon louhittujen linnoitteiden päältä ja ympäriltä. Rakennustyömaalla syntyi kuitenkin epäilyksiä, että linnoitteet saattaisivat olla lain suojaamia muinaismuistoja. Rakennustyöt keskeytettiin linnoitteiden ympäristössä ja Museovirastoon otettiin yhteyttä.

Tarkastuskäynnillä 27.2.2008 todettiin tietöiden ennättäneen jo niin pitkälle, että suunnitelmien muuttamisesta olisi koitunut kohtuuttomia kustannuksia ja kallioalueen ennallistaminen olisi ollut vaikeaa, ellei peräti mahdotonta. Tuhoutuva linnoite päätettiin tutkia ja dokumentoida ennen sen lopullista tuhoutumista. Tutkimuskustannukset (1500 €) maksoi Espoon kaupunki.

Tutkimuksessa dokumentoitiin puolustusaseman tietöiden yhteydessä tuhoutuva osa, joka koostui konekivääriasemasta, kolmesta suojahuoneesta sekä yhdys- ja taisteluhautojen osioista. Puolustusaseman muut osat olivat täynnä maata eikä niitä tässä yhteydessä kaivettu esiin tai tutkittu, koska niitä ei uhannut tuhoutuminen.

Kenttätutkimus tehtiin 11.3.2008. Tutkimuksen teki Museoviraston apulaistutkija HuK John Lagerstedt ja dokumentoinnista vastasi tutkija FM Ilari Kurri.

2 HISTORIALLINEN TAUSTA

Pääkaupunkiseutu linnoitettiin ensimmäisen maailmansodan aikana 1914 – 1918. Linnoitteet olivat osa Venäjän silloisen pääkaupungin Pietarin puolustusjärjestelyjä. Viaporin linnoitus suojasi Helsingin Kruunuvuoren selällä ja Katajanokalla sijaitsevaa Venäjän Itämeren laivaston sotasatamaa. Maailmansodan aikana Viaporin linnoitusta laajennettiin siten, että se käsitti rannikkopattereista koostuvan meririntaman sekä kolme perättäistä maarintaman puolustusvyöhykettä. Nykyisin maarintaman linnoitteita on kolmen kunnan Helsingin, Espoon ja Vantaan alueilla.

Kutsuntapuiston taistelu- ja yhdyshaudoista, tuli- ja tähystysasemista sekä suojahuoneista muodostuva puolustusasema kuului Viaporin linnoituksen maarintaman läntisen rintamaosan uloimpiin linnoitteisiin. Se on rakennettu vuosien 1915 – 1918 aikana. Puolustusasema sijaitsi tukikohdassa nro. XXVIII, joka käsitti varustuksia Mäkkylän, Lintuvaaran ja nykyisen Vallikallion alueilla. Puolustusasemalle on annettu 1970-luvun inventoinnissa järjestysnumero 2. Venäläisten käyttämästä asemakohtaista kirjaintunnuksesta ei ole tietoja.

Nykyisen Kutsuntapuiston kohdalla olevalla kalliolla on ollut kaksi erillistä puolustusasemaa. Ne ovat olleet yhtenäisen piikkilankaesteen suojaamina, joka on kulkenut kallion länsi-, luoteis- ja pohjoisosan juurella nykyisten Lintulaaksontien ja Kutsuntatien kohdalla.¹

Kuva 1 Yksityiskohta venäläisestä linnoituskartasta. Kutsuntapuiston puolustusasema XXVIII:2 on ympäröity oranssilla renkaalla. Paksut mustat viivat ovat linnoitteita, punaiset piikkilankaesteitä. (Sota-arkisto, vkp 90).

¹ Kartta Helsingin maalinnoituksista. Päiväämätön peitepiirros linnoituslaitteista vuoden 1911 topografikarttaan mittakaavassa 1:42.000. Vkp 90 (rulla). SArk.

Puolustusasemien etualalla on ollut niittyjä tai peltoja ja hakattua metsää. Kohteen länsipuolelle on johtanut karttoihin merkitty polku etelän suunnasta, Mäkkylästä. Ensimmäisen maailmansodan aikana valmistui yhdystie noin 250 kohteen kaakkoispuolelle, joista eräissä kartoissa on merkitty puolustusasemien eteläpuolelle johtava tie tai metsään hakattu linja. Seuraavat linnoitteet sijaitsevat lännen puolella Raidekujan ja Pikkulinnunreitin välisellä mäellä (XXVIII:3) ja idän puolella Rintamamiehentien ja Sotaleskentien pohjoispäiden välisellä alueella (XXVIII:1). Kutsuntapuiston puolustusasemien takana on niiden eteläpuolella seuraava, sisempi puolustuslinja, jonka lähimmät kohteet ovat Mestarintien (Kehä I) eteläpuolella sijaitsevat puolustusasemat XXVIII:14 – 17.²

Ulomman puolustusvyöhykkeen rakentaminen aloitettiin vuosien 1914 ja 1915 vaihteessa. Pääkaupunkiseudun linnoitustyömailla on arvioitu olleen noin 10.000 henkeä töissä. Linnoitusten rakentamistahti hidastui maaliskuun vallankumouksen jälkeen 1917 ja kokonaan työt loppuivat keväällä 1918.

Sisällissodan aikana saksalaiset joukot lähestyivät Helsinkiä mm. rantarataa ja Turuntietä pitkin. Punakaartilaiset olivat miehittäneet läntisen rintamaosan varustuksia, joiden piikkilankaesteiden eteen saksalaiset ryhmittäytyivät 11.4.1918. Leppävaaran ja Mäkkylän asemissa tiedetään käyneen taisteluita. Kutsuntapuiston puolustusasemat ovat kohtalaisen syrjässä maantielinjoista, eikä asemien miehittämisestä tai niissä käydyistä taisteluista ole tietoja.

Sodan jälkeen pääkaupunkiseudun maalinnoitteet menettivät merkityksensä ja ne hylättiin. Linnoitteista purettiin järjestelmällisesti kaikki hyödynnettävissä olevat materiaalit kuten puurakenteet, puhelinkaapelit sekä etenkin katettujen linnoituslaitteiden teräspalkkivahvistukset.

Ensimmäisen maailmansodan aikaiset linnoitteet määriteltiin muinaismuistolain tarkoittamiksi kiinteiksi muinaisjäännöksiksi 1970-luvun alussa niiden historiallisen merkityksensä takia.

3 TUTKIMUSHISTORIA

Ensimmäinen arkistoista löytynyt pääkaupunkiseudun maalinnoitteita käsittelevä tutkimus on R. Lukkarin Helsingin teollisuuspiirille tekemä inventointi vuodelta 1938. Sodan uhan alla tehdyn inventoinnin tarkoituksena oli etsiä sopivia tiloja kriisiajan sotatarviketeollisuudelle. Inventointi keskittyi kallioon louhittujen luolasuojien tutkimukseen mutta myös muut linnoitteet mainittiin raportissa. Kutsuntapuiston alueen linnoitteita on vaikea paikallistaa tarkasti summittaisesta

² Venäläinen topografikartta. Vuoden 1909 kartoitus mittakaavassa 1:42.000. KA; Kartta Helsingin maalinnoituksista. Päiväämätön peitepiirros linnoituslaitteista vuoden 1911 topografikarttaan mittakaavassa 1:42.000. Vkp 90 (rulla). SARk.

karttapeitepiirroksesta. Inventoinnin tekstiosuudessa useita puolustusasemia käsittävältä alueelta luetellaan mm. kaksi betonikattoista miehistösuojaa, joiden raudat on poistettu katosta sekä avonaisia konekivääriasemia. Lisäksi alueella on ollut puulla vahvistettuja, betonisia miehistökorsuja, jotka ovat luhistuneet tai sortumaisillaan.³

Tapani Ahveniston vuoden 1966 pääkaupunkiseudun linnoitteiden inventoinnissa kohdetta ei mainita. Kohde on sen sijaan merkitty Kaj-Erik Löfgrenin piirtämään peitepiirrokseseen vuodelta 1973.⁴ Se on myös merkitty Kati Heinämiehen ja Kaj-Erik Löfgrenin laatimaan pääkaupunkiseudun linnoitteiden inventointikertomuksen karttaan. Kohde on piirretty T-kirjaimen muotoisena ja sen eteläosa jatkuu Aseveljentielle asti.⁵

Sirkku Laine mainitsee inventoinnissaan vuodelta 1998 puolustusaseman läntisen osan (eli nyt tutkittavan kohteen) hävinneen täyttömaan alle. Itäosassa on havaittu kallioon louhittua, osittain betonilla tuettua hautaa sekä tähystysasema ja suojahuone.⁶

Kuva 2 Kutsuntapuisto ennen tutkimusten aloittamista. Oikealta vasemmalle: Suojahuone R1, konekivääriasema R2, suojahuone R3. Kuva: John Lagerstedt 2008.

³ Lukkari, R. 1938. Helsingin maalinnoitusten laitteiden luettelo. Helsingin Teollisuuspiiri, liite kirjelmään no. 62/salainen 38, lähetetty 9.5.38 Puolustusministeriön liikekannallepano-osaston päällikölle. Kaj-Erik Löfgrenin v.1970 puhtaaksikirjoittama käsikirjoitus. SM.

⁴ Helsingin maa- ja merilinnoitus 1914 - 1917. Linnoituskartta 1:18.000. Laatinut K.-E. Löfgren 1973. KSV.

⁵ Heinämies, K. & Löfgren, K.-E. 1979. Helsingin maa- ja merilinnoitukset, tarkistettu inventointi 1979. MV/RHO.

⁶ Laine 1998, 24.

4 TUTKITTAVAN ALUEEN YMPÄRISTÖ

Kutsuntapuisto sijaitsee Espoon Lintuvaarassa Lintulaaksontien, Kutsuntatien ja Aseveljentie rajaamassa puistossa. Tutkittava puolustusasema on puiston luoteisnurkalla kohoavalla kalliorinteellä. Alueelta on poistettu kaikki kasvillisuus ja pehmeät maalajit, jäljellä on vain paljas kallion pinta. Osa linnoitteista oli tutkimuksen alkaessa edelleen maan täyttämiä.

5 TUTKIMUSMENETELMÄ

Maan täyttämät linnoitteet oli kaivettu esiin kaivinkoneella ennen kuin Museovirastoon oli otettu yhteyttä. Kohteen etelä- ja länsiosan linnoituslaitteet sijaitsivat täyttömaan alla eivätkä olleet vaarassa tuhoutua, joten ne jätettiin koskemattomaksi. Tutkittavat rakenteet kartoitettiin takymetrillä. Kohteesta tehtiin kirjalliset muistiinpanot ja rakenteet valokuvattiin diafilmille sekä muistiinpanoluonteisesti digitaalikameralla. Kohteen ympäristöä tarkasteltiin kulkemalla lähimaastoa läpi.

Kuva 3 Rakenteet kartoitettiin takymetrillä. Ilari Kurri Suojahuoneen R1 katolla, vasemmalla konekivääriasema R2. Kuva: John Lagerstedt 2008.

6 HAVAINNOT

6.1. Puolustusasema

Tutkittavat kohteet ovat osa mäellä sijainnutta puolustusasemaa. Se on koostunut taistelu- ja yhdyshautojen yhdistämistä suojahuoneista ja konekivääriasemasta. Lisäksi tietöiden yhteydessä oli kaivettu esille linnoituslaitteiden viemäröintiin tehdyt salaojat. Puolustusaseman torjuntasuunta on ollut lännen ja pohjoisen välillä. Esiin kaivetusta puolustusaseman osasta olivat parhaiten säilyneet suojahuone R1 sekä konekivääriasema R2

6.2 Suojahuone R1

Tutkitun alueen koillispuolella sijaitsee betoninen suojahuone, joka on rakennettu yhdyshaudan torjuntasuunnan puolelle. Sisämitoiltaan 2,50 x 2,24 m kokoinen suoja on louhittu kallioon ja sen haudan puoleinen seinä puuttuu. Betonista valettu ulkokatto on säilynyt lähes ehyenä. Betonikaton paksuus on 0,84 cm. Katon ulkosyrjät on valettu kaikilta neljältä sivuilta viistoiksi. Katon alareunan ulkomitat ovat 3,84 x 3,47 m. Katon ulkopinnoista on lohjennut betoninkappaleita mahdollisesti tietyömaalla tapahtuneen maanpoiston yhteydessä.

Betonisen ulkokaton alapuolella on teräspalkeista tehty tukikerros. Kiskot ovat olleet 15 cm korkeita ja ne ovat olleet ladottuina vierekkäin suojahuoneen pitkien sivujen suuntaisesti. Teräspalkkien yläpinnoista on jäänyt ruostepintaiset, 11,5 cm leveät painaumat betonikaton alapintaan. Teräspalkkien päitä varten on betonikaton ja sisäseinien väliin jätetty kolo, joihin palkkien päät on laskettu. Koillisen puoleisella seinällä on palkeille varattu tilaa 14 cm ja lounaan puoleisella seinällä 48 cm. Kiskojen pituus on ollut todennäköisesti 3 m. Suojahuoneen kattoon on käytetty yhteensä n. 54 – 60 m teräspalkkeja. Suojahuoneen torjuntasuunnan puoleisen seinän yläpuolella olevaan betoniin on painunut katon teräspalkin kuva, josta voi päätellä palkkien profiilien olleen ratakiskon muotoisia. Betoniin on painautunut peilikuvana leima, jonka kyrillisiin kirjaimin oleva teksti (oikein päin luettuna) on: АІОРЗБ.0.97 r III. Leima on ollut kiskon kyljessä kohokuviona.

Suojahuoneen luoteisella eli torjuntasuunnan puoleisen seinän länsinurkan vieressä on betoniin valettu kuution muotoinen komero jonka mitat ovat 85 x 85 x 85 cm. Suojahuoneen koillis- ja lounaisseinien yhdyshaudan puoleiset nurkat ovat vaurioituneet todennäköisesti teräspalkkien poistamisen yhteydessä tai viimeistään tietyömaan aikana tehdyn maan poiston aikana. Seinä- ja kattorakenteissa ei näy merkkejä raudoituksista. Betonivalun seassa on kiviä, joiden halkaisija on katossa n. 5 cm ja seinissä 5 – 20 cm. Kaikista betonipinnoista niin sisällä kuin ulkona erottuu muottilaudoituksen jäljet.

Kuva 4 Suojahuone R1 torjuntasuunnan puolelta, edessä oikealla osa konekivääriaseman R2 ampuma-aukkoa. Kuva: John Lagerstedt 2008.

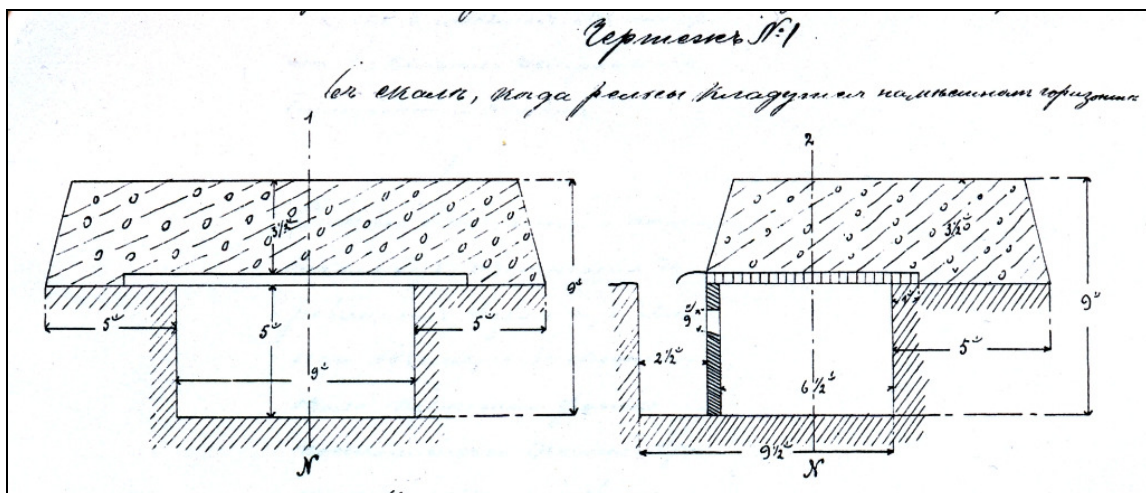

Kuva 5 Suojahuoneen R1 länsinurkassa oleva komero. Betoniseinien ja katon välissä on tila teräspalkkivahvistukselle, joka on poistettu. Takaosan betoniin on painautunut kiskon ja siinä olleen leiman kuva. Kuva: John Lagerstedt 2008.

Suojahuoneen lattia ei ollut näkyvässä. Se oli peittynyt hiekkaan, kiviin ja jätteisiin. Lapiolla kokeilemalla tavoitettiin kuitenkin yhtenäinen kallio tai betonilattiamainen pinta. Tästä pinnasta mitattuna suojahuoneen korkeus on ollut katon teräspalkiston alareunaan 1,45 m.

Päiväämättömässä, todennäköisesti vuoden 1915 alkupuolelle ajoittuvassa venäläisessä linnoittamisohteessa neuvotaan juuri edellä mainitun kaltaisen suojahuoneen rakentamista. Rakenteet ja mitat täsmäävät ohjeeseen. Siitä saa lisätarkennuksia kenttädokumentoinnissa auki jääneisiin kysymyksiin.

Ohjeissa mainitaan, että suojahuoneen yhdyspuoleinen seinä rakennetaan tilan säästämisen takia puuriu'usta. Puuseinän vahvuutta ei ilmoiteta mutta rakennuspiirroksen perusteella se on ollut n. 12 cm paksu. Oviaukosta tai puuseinän kiinnittämisestä ja tukemisesta betonirakenteisiin ei ole ohjeita mutta ikkuna-aukosta mainitaan, että 23 cm (9 tuumaa) korkea ja pituutta voi olla niin paljon kuin paikka sallii. Katon rakenteesta mainitaan, että etulinjan suojahuoneet tehtiin yleensä 1,5 m mataliksi, eikä betonisen ulkokaton päälle voitu välttämättä luoda edes maakerrosta, jottei rakenne olisi noussut liian korkeaksi ja ollut helpommin vihollisen tähytettävissä.⁷

Kuva 6 Ohjeet suojahuoneen rakentamisesta kalliolle. Kuva venäläisestä sotilasasiakirjasta nro 15996. Mallipiirroksen suojahuone on samantapainen kuin Kutsuntapuiston suojahuone R1. Mitat jalkoina ja tuumina. Kansallisarkisto.

⁷ Ohjeet taisteluhautojen ja linnoitusten viimeistelyä ja varustamista varten. Vesa 15996. KA.

6.3 Konekivääriasema R2

Edellä mainitun suojahuoneen R1 vieressä, sen lounaispuolella on betoninen konekivääriasema. Sen sisämitat ovat 2,0 x 2,5 m. Aseman pohjamuoto on suorakulmio, jonka luoteen eli torjuntasuunnan puoleinen seinä on kaareva. Konekivääriasema on todennäköisesti jäänyt kattamatta. Aseman pohjalla tai sen ympäristöstä ei löytynyt katon jäännöksiä eikä sivuseinien yläpinnoissa havaittu vaurioita. Seinien yläreunojen mallista päätellen tuliaseman katto on ollut tarkoitus vahvistaa teräspalkeilla siten, että palkit on ladottu ampuma-aukon kohdalla porrastetusti alas ampuma-aukon yläreunaan asti. Aseman pääampumasuunta on ollut 340° ja siitä olisi voinut tulittaa aseman edessä ollutta soistunutta niittyä ja sen itäpuolella olevan mäenkohouman metsänreunaa.

Konekivääriasema on takaa avoin eikä yhdyspuolella ole minkäänlaista seinärakennetta. Koillisen puoleisella seinällä on betoniin valettu jäähdytysvesiastian komero, jonka pohjan koko on 0,54 x 0,92 m. Komeron yläosa on viistottu aseman seinän sisäpintaan. Jäähdytysvesiastian komerossa ei ole ollut matalaa ulkoseinää, joka muodostaisi vesialtaan komeron pohjalle, kuten tämän aikakauden konekivääriasemissa toisinaan on rakennettu. Vastakkaisella sivuseinällä ei ole komeroa. Aseman ulkomitat ovat 4,44 x 3,33 m. Sivuseinät ovat ampumakammion kohdalta 0,9 m paksut ja ampuma-aukon kohdalta 1,27 m.

Kaarevassa torjuntasuunnan puoleisessa seinässä on ampuma-aukko jolla on nykytilassa leveyttä 1,8 m. Alkuperäistä kokoa ei pystytty hahmottamaan, koska ampuma-aukon reunat olivat vaurioituneet. Ampuma-aukon leveys aseman ulkosyrjällä on 3,6 m. Ampuma-aukon alapuolelle, seinän alaosaan on tehty syvennys konekivääriin jalustaa varten. Syvennyksen alaosa oli täynnä hiekkaa mutta näkyvän osan leveys oli alhaalta 1,3 m ja syvyys 0,3 m. Jalustan syvennyksen yläreuna on kaareva ja sen torjuntasuunnan puoleinen seinä kaartuu yläosastaan loivana aseman sisäosan torjuntapuoleiseen seinään.

Suojahuoneen R1 rakenteisiin ja mittoihin täsmäävät edellä mainitut venäläiset linnoittamisohjeet eivät sovi tutkitun konekivääriaseman rakenteisiin. Sen sijaan venäläisen insinöörikomennuskunnan piirroksista löytyy vastaavan aseman päiväämätön rakennuspiirros. Siitä voi todeta, että katon teräspalkkien päälle on ollut tarkoitus valaa 0,6 m (2 jalkaa) paksu betonikatto. Ampuma-aukon yläpuolelle olisi siten muodostunut n. 1 m korkea betoninen ”lippa”,. Piirroksen tuliaseman sisätilan korkeus on 1,5 m (5 jalkaa). Ampuma-aukko on piirroksessa noin metrin levyinen (3,5 jalkaa) ja 23 cm (9 tuumaa) korkea. Piirroksessa olevassa asemassa on jäähdytysvesisäiliö varustettu edellä mainitulla altaan muodostavalla etuseinällä.⁸ Etuseinää ei ole muurattu myöhemmissä malleissa tehtyihin asemiin vaan vesi on ilmeisesti sijoitettu erillisessä astiassa syvennykseen.

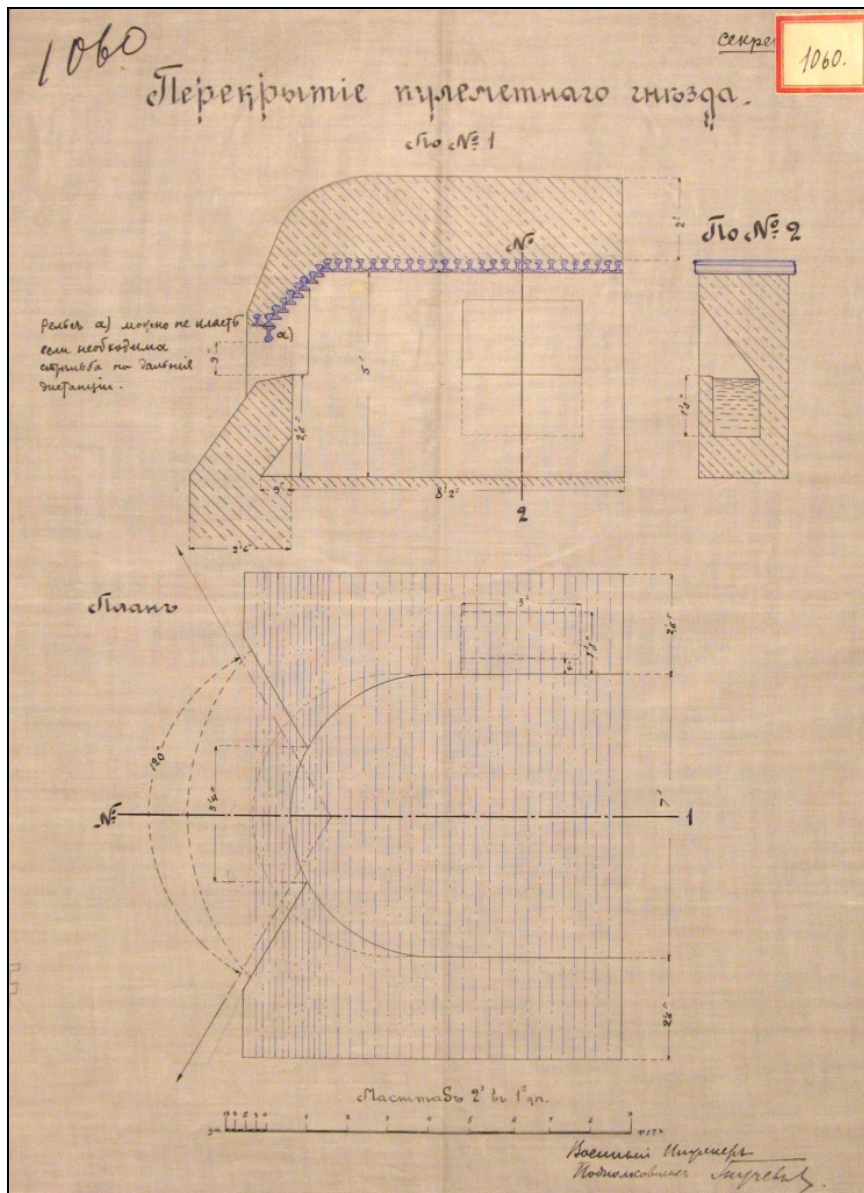
⁸ Mallipiirustus konekivääriasemasta. Vik 1060. MV/RHO.

Kuva 7 Konekivääriasema R2 nähtynä takaa. Oikeassa seinässä asean jäähdytysvesisäiliön komero, keskellä ampuma-aukon alla konekiväärin jalustasyvennys. Kuva: John Lagerstedt 2008.

Kuva 8 Konekivääriaseman R1 ampuma-aukko. Kuva: John Lagerstedt 2008.

Kuva 9 Konekivääriaseman poikkileikkaus ja pohjapiirros. Vik 1060. Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto.

Joissakin inventoinneissa on arveltu, että osa konekivääriasemista ja suojuhuoneista olisi tarkoituksella jätetty avonaisiksi. Kyseessä on kuitenkin ollut materiaalipula, jonka takia laitteet on rakennettu kattoa vaille valmiiksi odoteltaessa teräspalkkeja tai kiskoja Venäjän terästehtailta. Osa asemista ja suojuista jäi lopullisesti kattamatta kun linnoitustyöt keskeytyivät.⁹

⁹ Talousosaston lyhyt kertomus suoritetuista töistä ja valmistusolosuhteista ennen 15. marraskuuta 1916 Viaporin linnoituksen komendantille. Vesa 16014. 17.11.1916. KA.

6.4 Suojahuone R3

Suojahuoneesta nro 3 on jäljellä ainoastaan 3,25 x 1,4 m kokoinen kappale betonikattoa sekä osa seinää. Betonikaton reunat on viistetty samaan tapaan kuin suojahuone 1:ssä. Betonikatto on ollut n. 85 cm paksu. Katto on todennäköisesti tuhoutunut, kun siinä olleita teräspalkkeja on räjäytetty irti. Suojahuoneen torjuntasuunnan puoleinen länsiseinä on tehty suorasivuisiksi hakatuista kivistä, jotka on ladottu ilman laastia toistensa päälle, pitkät sivut alaspäin. Näkyvissä olevien kivien koko on 0,3 x 80 – 100 cm. Kivien syvyyttä ei pystytty mittaamaan. Muut seinät ovat tuhoutuneet. Suojahuoneen lounaisnurkalta lähtee salaoja R8. Suojahuoneen pohjoispuolella kulkee haudan poikki kivistä rakennettu ja osin louhimalla syntynyt 20 – 25 cm paksu seinä, joka katkaisee haudan kulun ja eristää suojahuoneen R3 konekivääriaseman takana olevasta yhdyshaudasta R6. Suojahuoneen sisäänkäynnille johtava yhdyshauta on täynnä maata.

Kuva 10 Suojahuoneesta R3 oli jäljellä vain osa betonikattoa ja kivistä ladottua länsiseinää.
Kuva: John Lagerstedt 2008.

6.5 Muut linnoituslaitteet

Suojahuoneesta R3 noin 1,5 m etelään on jäännökset katetusta betonirakenteesta R4. Kyseessä on ollut mitä ilmeisimmin suojahuone, jonka luoteisnurkan betonikatosta on jäänyt pieni kappale jäljelle. Kyseessä ei ole

voinut olla tuli- tai tähytysasema, koska kohdalla sijaitseva kallio on estänyt ampuma- tai tähytysaukon rakentamisen.

Alueen eteläosassa on näkyvissä noin kahdeksan metrin matkalla taisteluhaudan betonisen rintasuojan yläosaa rakenne R5. Hauta kulkee suunnassa koillinen – lounas ja sen torjuntasuuntana on ollut luode. Hauta jatkuu tutkimusalueen eteläpuolella sijaitsevalle tontille, jossa mahdolliset linnoituslaitteet ovat täysin maan peitossa. Ainoa näkyvillä oleva rakenne on salaoja R9, joka laskeutuu alas tontin länsireunasta.

Suojahuoneen R1 ja konekivääriaseman R2 taustalla on kallioon louhittu yhdyshauta R6. Sen leveys on 2,5 m ja alkuperäinen syvyys todennäköisesti n. 2 m. Haudan pohjaa ei ollut näkyvissä. Hautaa oli kaivettu esille noin kymmenen metrin matkalta. Esiin kaivetun osan pohjoispäästä alkaa salaoja R7.

6.6 Salaojat

Tutkimusalueelta oli paljastunut tietöiden yhteydessä kolme salaojaa. Ne on louhittu kallioon V-profiilin muotoisiksi siten että ojan yläreunan leveys oli keskimäärin 1,8 m ja pohjan leveys 0,3 m. Ojien syvyys on 0,6 – 0,8 m. Salaojat alkavat linnoituslaitteiden alareunan tasolta ja laskeutuvat alas kallionrinnettä. Pohjoisin salaoja R7 on pituudeltaan 13 m, keskimäinen R8 6,5 m ja eteläisimmästä ojasta R9 oli näkyvissä 4,2 m. Salaojien katteet (esim. kivet tms.) oli poistettu tietöiden yhteydessä ennen tutkimuksen alkua eikä niiden rakenteista ole tietoja

Kuva 11 Kallioon louhittu salaoja R7. Kuva: John Lagerstedt 2008.

7 LOPUKSI

Kutsuntapuiston puolustusaseman XXVIII:2 linnoituslaitteiden rakenteiden perusteella voidaan päätellä, että mäki linnoitettiin vuoden 1915 alussa. Tämä sopii yhteen Viaporin maarintaman pääpuolustuslinjojen rakennusaikataulujen kanssa. Tutkituista linnoituslaitemalleista sattui löytymään arkistoista yksityiskohtaisia rakennuspiirustuksia, joka on harvinaista. Useimmista linnoituslaitteista on saatavilla tietoa ainoastaan maastotutkimusten perusteella. Vertailemalla arkistolähteiden tietoja maastotutkimuksissa hankittuihin voidaan todeta, että ns. mallipiirrosten ohjeet vaikuttavat suurimmalta osalta toteutuneen myös käytännön linnoitustöissä.

Linnoituslaitteet olivat säilyneet maan alla yllättävän hyvässä kunnossa. Tämän perusteella on tulevaisuudessa inventoinneissa syytä kiinnittää enemmän huomiota myös niihin linnoitekohteisiin, joista ei ole enää näkyvissä merkkejä maan pinnalla. Tämä seikka on myös otettava huomioon mikäli käsitellään kajoamislupa-anomusta linnoitekohteesta, josta ei enää ole rakenteita näkyvissä. Maalla peitetyt linnoitteet saattavat toisinaan olla paremmassa kunnossa kuin näkyvissä olevat varustukset.

Kenttätutkimuksella saatiin paljon uutta tietoa, joista ei ole arkistolähteissä mainintoja ja joita voidaan käyttää hyväksi tulevaisuudessa linnoitetutkimuksissa tai linnoitteiden hoidon suunnittelussa, esimerkiksi salaojien paikallistamisessa tai rakenteiden tunnistamisessa. Ensimmäisen maailmansodan linnoitteiden tarkka tutkiminen ja dokumentointi pelkän inventoinnin sijaan on maassamme vasta aluillaan. Nyt tehdystä tutkimuksesta saatiin arvokkaita kokemuksia, joita voidaan hyödyntää tulevien tutkimusten aikatauluttamisessa ja budjetoinnissa.

Helsingissä 25.6.2008

John Lagerstedt
FM, tutkija

8 LÄHTEET

Arkistot

Helsingin kaupunki kaupunkisuunnitteluviraston kaupunkimittausosaston arkisto, Helsinki (KSV).

Karttakokoelmat.

Kansallisarkisto, Helsinki (KA).

Karttakokoelmat

Venäläiset sotilasasiakirjat (Vesa)

Museovirasto, rakennushistorian osaston arkisto, Helsinki (MV/RHO).

Venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustusarkisto. (Vik)

Sota-arkisto, Helsinki (SArk).

Vanhempi kartta- ja piirroskokoelma (Vkp)

Sotamuseo, Helsinki (SM).

K.-E. Löfgrenin linnoitustutkimusten muistiinpanot 1969 – 1972.

Kirjalliset lähteet

Laine, S. 1998. *Ensimmäisen maailmansodan aikainen maalinnoitus Espoossa*. Espoo: Espoon kaupungin tekninen keskus.

LIITE 1 DIAKUVAT

Espoo, Lintuvaara, Kutsuntapuisto

Kaikki kuvat kinokoon diapositiiveja

Kuvaaja: John Lagerstedt

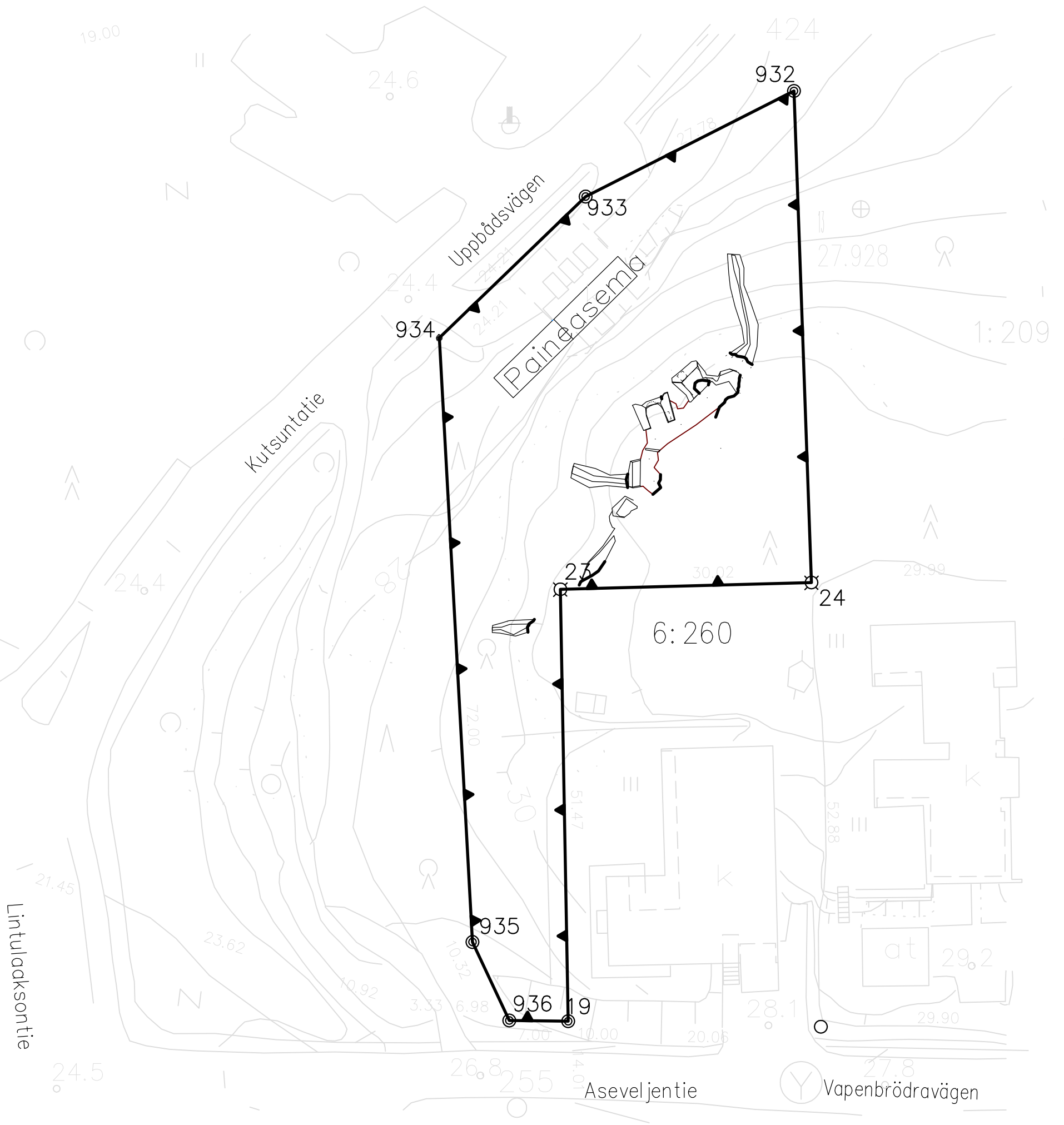
Kuvauspäivämäärä: 11.3.2008

Museovirasto / RHO

Päänro	Alanro	Filmiruutu	Aihe	Suunta
125867	1	36A	Suojahuone R1, taustalla kk-asema R2	W
125867	2	35	Salaoja R7	NE
125867	3	34	Salaoja R7	SW
125867	4	32	Suojahuone R1, NE nurkka	SE
125867	5	31	Suojahuone R1	E
125867	6	30	Konekivääriasema R2, ampuma-aukko	S
125867	7	28	Salaoja R8	E
125867	8	26	Suojahuone R3	SW
125867	9	25	Konekivääriasema R2	N
125867	10	24	Suojahuone R1	N
125867	11	23	Konekivääriasema R2	NW
125867	12	22	R3, haudan poikkiseinä	S
125867	13	21	R1, komero suojahuoneen seinässä	NW
125867	14	19	R2, vesisäiliön komero	NE
125867	15	18	R2, ampuma-aukko	N
125867	16	17	R2, ampuma-aukko	SE
125867	17	15	Tutkimusalue	N
125867	18	13	Salaoja R9	W

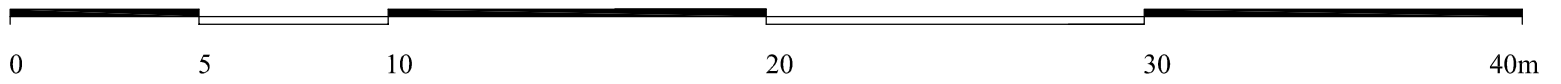
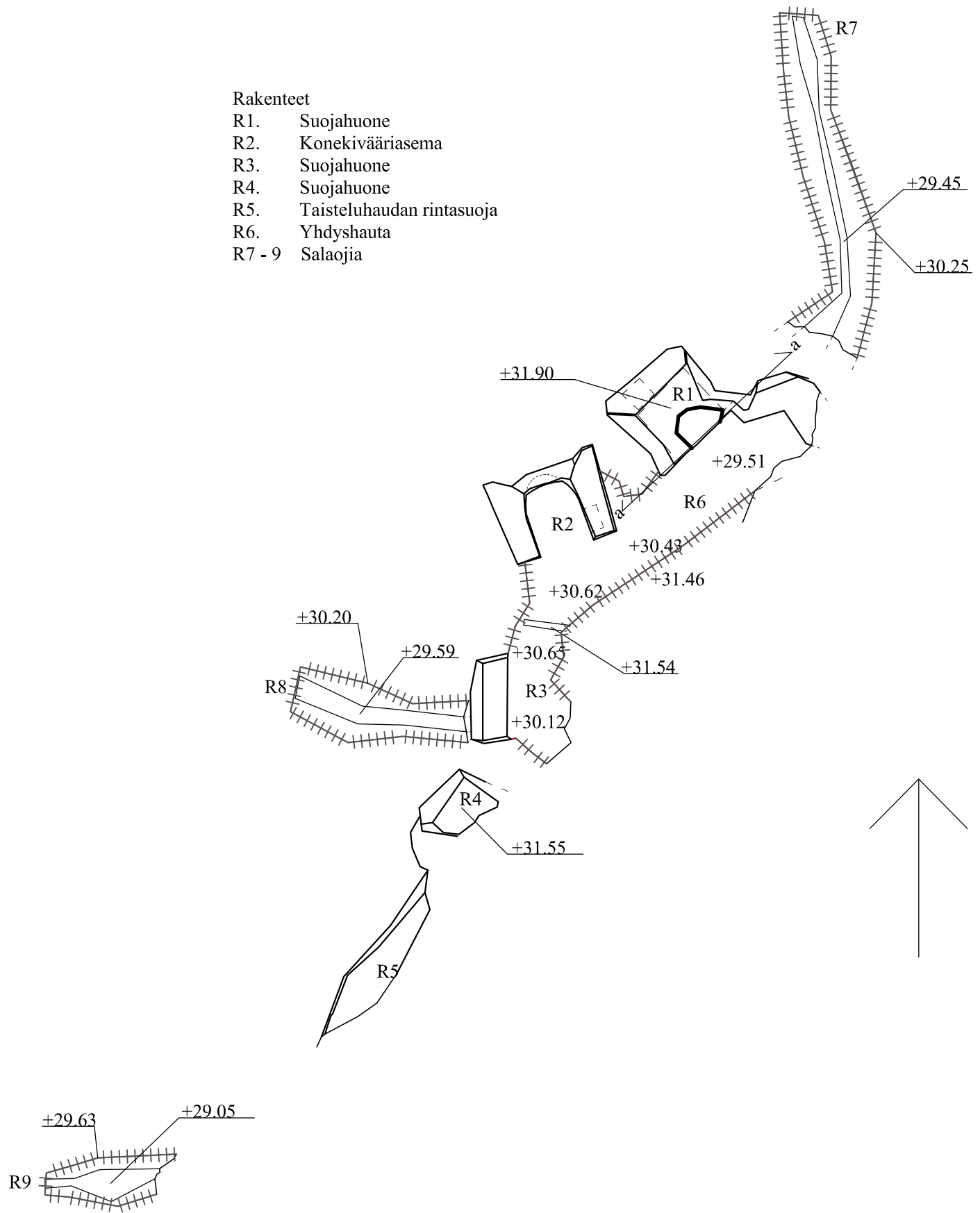
LIITE 2 KARTAT JA MITTAUSPIIRRUSTUKSET

No	Rakenne	Aihe	Mk	Mittaus ja puhtaaksi piirto
1		Puolustusasema XXVIII:2	1:500	Ilari Kurri
2	R1 – R9	Tutkitut linnoitteet	1:200	Ilari Kurri
3	R1	Suojahuone R1, leikkaus a-a	1:50	Ilari Kurri

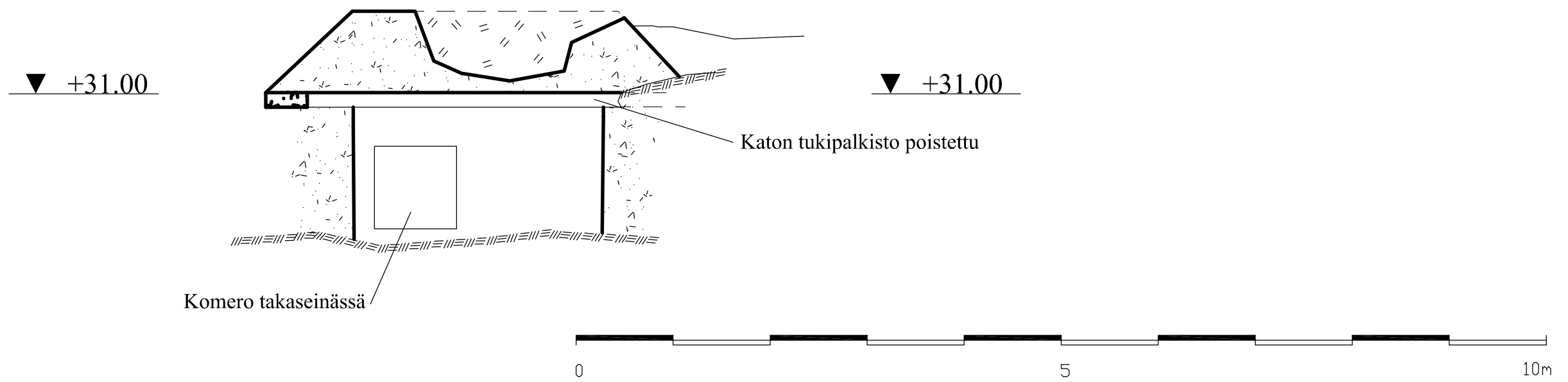

 Museovirasto puh. (09) 40501	Espoo, Kutsuntapuisto Pohjakartta Espoon kaupunki	Mittauspiirustus Puolustusasema XXVIII:2	
	Museovirasto rakennushistorian osasto dokumentoiniyksikkö John Lagersedt, Ilari Kurri	1:500 11.3.2008	N:o Kartta: 1 VVJ N60

- Rakenteet
- R1. Suojahuone
 - R2. Konekivääriasema
 - R3. Suojahuone
 - R4. Suojahuone
 - R5. Taisteluhaudan rintasuoja
 - R6. Yhdyshauta
 - R7 - 9 Salaojia

 Museovirasto puh. (09) 40501	Espoo Lintuvaara, Kutsuntapuisto	Mittauspiirustus Tutkitut linnoitteet	
	Museovirasto rakennushistorian osasto dokumentointiyksikkö John Lagerstedt, Ilari Kurri	1:200 11.3.2008	N:o Kartta: 2 VVJ N60

 Museovirasto puh. (09) 40501	Espoo Lintuvaara	Mittauspiirustus Suojahuone R1 Leikkaus a-a	
	Museovirasto rakennushistorian osasto dokumentointiyksikkö Jon Lagersted, Ilari Kurri	1:50 11.3.2008	N:o Kartta: 3 Korkeus järjestelmä N60